СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

ПРЕЗАСТРАХОВАНЕТО КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА

Вахан Ахаси Бохосян,
Докторант към Катедра Финанси и Кредит
при Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *Презастраховането е един от основните инструменти за трансфер на риск, инструмент, който позволява на застрахователите да балансират своите резултати и да се конкурират с по-големите играчи на пазара. Чрез намаляване на риска и прехвърлянето на част от него на презастрахователи, застрахователното дружество постига нужното ниво на платежоспособност без да се налага да набира нов капитал или да прибягва до финансови инструменти. В доклада ще разгледаме характерни особености на презастраховането и въздействието им върху дейността на застрахователното дружество, както и основни тенденции във взаимоотношенията между презастраховател и презастрахован.*

Ключови думи*: застраховане, презастраховане, управление на риска, Платежоспособност 2, риск трансфер, алтернативен риск трансфер, коефициент на платежоспособност, дял на презастрахователя, измерители на риск.*

JEL*: G2, G22, G32.*

REINSURANCE AS A RISK MANAGEMENT INSTRUMENT

Vahan Ahasi Bohosyan
Doctoral Student in Department of Finance and Credit at
Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Resume: *Reinsurance is one of the fundamental risk transfer tools, instrument who give the ability to an insurance company to stabilize its technical results and to compete with the bigger players on the market. Trough reducing the risk and transferring part of it to the reinsurers, the insurance company archives the needed solvency level without having to raise additional new capital or using instruments on the financial markets. The report below will look at the specific features of the reinsurance and their impact on the activities and results of an insurance company, as well as main trends in the relationships between reinsurers and reinsureds.*

Keywords*: insurance, reinsurance, risk management, solvency II, risk transfer, alternative risk transfer, solvency ratio, cession rate, risk measuring.*

JEL: G2, G22, G32.

Още от създаването на първата професионална презастрахователна компания (“CologneRe”) през 1846 до ден днешен презастраховането играе основна роля за редуцирането и трансфера на риск при застрахователните компании, особено за катастрофични събития.
Трансфер на риск се осъществява по три основни начина – диверсификация, хеджиране и застраховане. Неслучайно, понятието риск мениджмънт само по себе си възниква от академичните среди на застраховането. При хеджирането може да се намали и дори да се анулира риска, докато при застраховането може да се анулира риска н остава възможността за реализиране на определена печалба. Въпреки че застрахователите могат значително да намалят застрахователния риск чрез диверсификация и управление на риска, остава значителен остатъчен риск и плащанията на застрахователите са твърде условни и със стохастичен характер. Един от най-важните инструменти за управление на риска от застрахователните претенции е презастраховането.

Презастраховането е инструмент, които позволява на по-малките застрахователи да се конкурират с по-големите играчи на пазара, чрез трансфер на риск и постигане на ливъридж и капиталово облекчение.

За да постигнат нужната платежоспособност, застрахователите биха могли да увеличат своята капитализация чрез набиране на нов капитал или чрез намаляване на риска чрез прехвърляне на част от него на презастрахователи. По този начин презастраховането играе ролята на заместител на капитала, а закупуването на презастраховане трябва да намали капиталовите разходи (Hoerger, 1990).

Презастраховането само по себе си можем да характеризираме с три основни функции:

- Капацитет – възможност за работа с по-високи лимити и рискови експозиции, конкуриране с по-големи застрахователи
- Стабилизация – на резултатите от дейността, преодоляване на риск от волатилност и извънредно високи и трудно предвидими загуби.
- Управление на финансови резултати – положителен ефект върху редица финансови показатели прилагани при финансовия анализ на застрахователната компания.

Основаните видове презастраховане биват факултативно и облигаторно според обема на рисковете и квотно и непропорционално според принципа на покритието им. Ключова особеност е принципът, че презастрахователят следва съдбата на презастрахования. Въпреки

разновидностите при всички има една и съща основна цел, а именно да намалят и ограничат риска на застрахователното портфолио.
Оптимално презастраховане е налице при постигане на баланс между презастрахователната премия и застрахователния риск. При големите рискове дори презастрахователите имат нужда от презастраховане, особено в линии бизнес като морско и авиационно застраховане, тук главната роля е на т.нар ретроцесия. Неслучайно се казва, че и презастрахователите имат нужда от презастраховане.

Фигура 1. Структура на процеса по трансфер на застрахователен риск

Застрахователите издават полици и събират премии срещу обещанието за изплащане на претенции, при възникване на застрахователно събитие и претърпени вреди. За много видове застраховки, разликата между времето на злополуката и времето на изплащане на щетата може да достигне няколко години. Ако през този период застрахователят има проблеми с платежоспособността си, притежателите на полици могат да загубят част от вземанията си. Следователно, крайният интерес на всеки застрахован е постоянната финансова жизнеспособност на застрахователната компания. Застрахованите лица не могат да диверсифицират своите рискове, като използват много застрахователи или да следят отблизо и в детайли управлението на застрахователната компания. Освен това, потенциалът от големите катастрофични загуби и цикличността на застрахователния бизнес изострят конфликтът на интереси между различните заинтересовани страни (Cummins, 1991).

Чрез презастрахователни договори застрахователят прехвърля премии, събрани от клиенти, на презастраховател. От своя страна презастрахователят приема част от риска, поет от застрахователя. При пропорционално презастраховане, премии и вземания се споделят между застрахователя и презастрахователя в една и съща пропорция, предвидена в договорното споразумение. В допълнение, презастрахователят плаща комисионна на застрахователя, за да го компенсира за разходите по подписване на цедирания бизнес. Комисионната обаче се определя и от характера и състава на застрахования бизнес и по резул-

татите от подписването. При непропорционално презастраховане презастрахователят поема само загубите, които надвишават определена сума, наречена самозадържане или приоритет. При изчисляване на цената на прехвърления риск, презастрахователят взема предвид загубата през предходни години и очакваните бъдещи загуби според вида на рисковете.

Покупката на презастраховане намалява риска от несъстоятелност на застрахователите чрез стабилизиране на щетимостта, увеличаване на капацитета за поемане на рискове, ограничаване на отговорността върху специфични рискове и / или защита срещу катастрофични такива (Cummins J. D., 2008).

Презастраховането значително увеличава разходите за предлагане на застрахователни услуги, но и намалява значително волатилността на коефициента на щетимост. Прехвърлянето на риск на презастрахователите обаче е скъпо. Цените на презастраховането могат да бъдат няколко пъти над актюерската оценка на прехвърления риск (Froot, 2001). Със закупуването на презастраховане застрахователите приемат да плащат по-високи разходи за намаляване на техния застрахователен риск.

Наблюдава се значителен и постоянен темп на ръст на цедирания бизнес към презастрахователи, за сравнение в САЩ през 1998г. средният коефициент на цедиране е бил едва 14%, докато през 2018 е вече 25%. В световен мащаб този коефициент е около 5% или близо 260млрд долара, съответно 200 млрд. по общо застраховане – 8.5% цедиране и 60 млрд. по животозастраховане – 2% цедиране (SwissRe, 2018).

У нас според данни за последните 10 години средният процент на цедиране на застрахователна премия на година е цели 20% (КФН, 2008-2018).

Новите застрахователни регулации „Solvency II“ са именно рисково базирани изисквания, имащи за цел преди всичко да намалят до минимум опасността от фалит на дадена компания и да предпазят застрахованите лица. Цената на тези регулации, обаче, до момента надвишава 30млрд. евро или средно между 1 и 5 млн. евро на компания за допълнителни системи, процедури, проверки. Правилната оценка и управление на рисковете води и до постигане на по-високи резултати и покриване на изискванията на новите регулации.

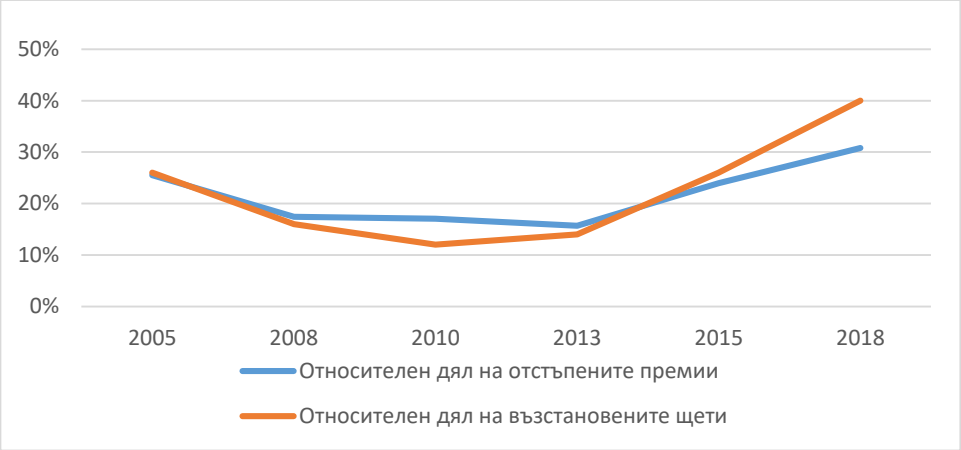

Фигура 2. Дял на презастрахователите в цедираните премии и платените щети

Техническите рискове са специфичен тип рискове, които са характерни най-вече за застрахователните компании. В тази връзка те са свързани с определянето на стойността на застрахователните премии и избора на адекватни техники за оценка на отделните искове и при общото и при животозастраховането. Следователно, измерването на техническите рискове е съществено за дейността на застрахователите. Най-често процеса на управление на тези рискове включва: тестване на адекватността на техническите резерви, определяне на застрахователните продукти, определяне на стойността на тези продукти, при дадени условия, определяне на инвестиционната стратегия и управлението на активите и пасивите и разработване на презастрахователните програми.

Систематичен риск и високата зависимост от презастрахователите е обратната страна на монетата. Притеснителен е фактът за високата концентрация на и взаимосвързаност между застраховател и презастрахователи. Топ 5 на презастрахователните групи в света осигуряват близо 60% от презастрахователното покритие.

Съществуват все повече алтернативи за риск трансфер от традиционните презастрахователни договори, поради възможностите за оползотворяване на огромни обеми от свободен капитал. Благодарение на иновациите в застрахователния бранш, компаниите сега могат да диверсифицират своите експозиции, да редуцират разходите за капитал и да разширя своя капацитет като трансферират застрахователен риск не само на презастрахователи, но и на капиталовите пазари.

Финансовите инструменти са едно от трите основи пера в алтернативния риск трансфер използван в сектора, а именно: съзастраховане

и презастрахователни пулове, финансови инструменти – опции и бондове, хибридни продукти (Weiss, 2009).

Развитието на капиталовите пазари води до разработване на нови и нови инвестиционни продукти. Големите катастрофични събития носят щети за над 100 млрд. долара, значителен дял от капитала на презастрахователите, но едва ½ % от стойността на Американските ЦК. Може да се очаква в бъдещи периоди все по-значима роля на алтернативните решения за прехвърляне на риск поради засилен интерес от страна на застрахователи и презастрахователи. Поради непрекъснатото несъответствие между търсене и предлагане на презастрахователни покрития, причинено от по-бавния растеж на презастрахователния капацитет спрямо ръста на рисковите експозиции и инвеститорите на капиталови пазари. Също така заради съчетанието между доказан ефект на диверсификация и сравнително висока възвращаемост. Но въпреки всичко алтернативните решения имат по-скоро допълващ , отколкото заместващ и на практика алтернативен характер.

Застрахователният пазар се радва на сравнително предвидими парични потоци, което е структурно предимство при дългосрочно инвестиране и респективно финансиране. В контекста на бюджетни дефицити и дефлационни трендове, Застрахователният сектор със своите огромни по обем и високи по качество активи се превръща в най-добрата алтернатива за инвестиции, в най-големият институционален инвеститор в Европа, надминаващ дори банките.

Литература

Cummins, H. a. (1991).

Cummins, J. D. (2008). The costs and benefits of reinsurance.

Hoerger, S. a. (1990).

SwissRe. (2018). *Annual report.* SwissRe.

Weiss, J. D. (2009). HYBRID AND SECURITIZED RISK TRASNFER SOLUTIONS. *The Journal of Risk and Insurance, Vol. 76, No. 3*.

КФН. (2008-2018). *Статистика за общозастрахователния пазар.* Retrieved from www.fsc.bg.